

generali hortatur eos, ut sive manducant, sive bibant, sive quid aliud faciunt; et omnia propter Dei gloriam faciunt: et in omnibus caveant, ne ledatur honor Dei, et offendant proximum, sive Judæus, sive gentilis, sive christianus. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus*: ergo et nos omnia propter illum facere debemus. Omnia bona à Deo procedunt: ergo ad eum referenda; per amorem omnia nobis donat: per amorem omnia ei reddenda.

Vers. 52. — *Sine offensione estote...* Ne quemquam offendatis; à vobis nulla oriatur causa offensionis, scandali; sive Judæis, qui dum christianos vident idololatra comedentes, dicunt: Ecce quomodo christiani unum Deum colunt.

Sive Grecis, id est, infidelibus, qui dicebant: Hoc scilicet ut talia sint, ex quibus glorificari possit Deus, non offendi, nec Dei gloria lædi, sed potius omnia edificari, et consequenter Dei gloria celebrari et promulgari.

Vers. 52. — *Sine offensione estote Judæis, etc.* Tales, inquit, vos gerite, ut nullum præbeatis offendiculum neque Judæis, neque gentilibus, neque Ecclesie Dei. Judæos et gentiles rectè plerique restringunt ad eos qui foris sunt, id est, infideles, et Eccle-

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

1° Ex primis hujus capitis versibus discamus omnes quanto cum tremore salutem nostram debeamus operari; hæc in re de nullo nobis unquam blandiendum; cum etiam ob ipsa Dei dona nobis sit metuendum. Quamvis, et quam portentosis beneficiis à Deo præventi fuerunt Israelitæ? et tamen in quam paucissimis eorum Deo beneficiatum est? E sexcentis millibus doctantium in terram promissam sunt ingressi. Hujus exempli, verè terribilis, memor fremet: et eò profundius humiliare sub omnipotenti manu Dei, quò majoribus ab eo præventus es gratis. Ut autem hoc Israelitarum exemplum in te sit efficacius, tu temetipsum in ipsis intue, quandoquidem ipsi reverà erant tui figure. Israel carnalis de Ægypto exiens, et per mare Rubrum transiens, etc., spiritualis Israelis erat figura, v. 11. Beneficia carnali Israël collata, figurabant beneficia christianis conferenda, v. 4. Israelitarum ingratitude, nostræ fuit ingratitudeis umbra, v. 5. Temporalis Judæorum punitionis, nostræ punitionis æternæ typus, et rudis delineatio, v. 5. Hæc omnia sigillatim perpende: et alieno sapienti exemplo, vitia fuge ob quæ Israelitæ terrâ promissâ sunt privati, v. 6, 7, 8, 9, 10, 11.

2° Ex v. 16 et 17, discamus ad fidei nostræ confirmationem, quæ fuerit Apostoli nostri fides circa sanctissimam Eucharistiam. Ita certò credebatur illam esse

CAPUT XI.

1. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.
2. Laudo autem vos, fratres, quòd per omnia mei memores estis; et sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.
3. Volo autem vos scire quòd omnis viri caput

cum faciant christiani, ergo nihil mali putant esse in idololatria. Sive christianis infirmis, qui scandalizantur, et urgentibus malis, ob hoc faciliè desunt, idolis sacrificantes, aut idololatra in illorum honorem comedentes.

Vers. 53. Sicut et ego per omnia... Seipsum dat exemplum, imò exemplum Christi, cujus Paulus imitatore se prebuit, studens nullum offendere, et omnes edificare; non que sua sunt, querere, sed æternam aliorum salutem commodis suis præferre. Divus Chrysostomus hic resumit omnes causas, ob quas ab idololatriâ abstinendum esse dixit Apostolus. Quia id inutile, et supervacaneum, propter damnum fratris, propter Judæi blasphemiam, propter Græci maledicentiam, quia ea res sit quidam cultus idolorum.

siam nondum ingressos. Nam de fidelibus est tertium membrum, et Ecclesie Dei.

Vers. 53. — *Sicut et ego per omnia omnibus placeo* (id est, placere conor et satago, ut omnes edificent, neminem offendam et scandalizem), non querens quod mihi utile est, etc.; Græcè, non querens meum ipsius commodum, id est, utilitatem, sed multorum. Id enim argumentum est charitatis, quæ non querit que sua sunt.

sacrificium, ut hæc veritatem assumat tanquam indubitatum sui ratiocinii principium. Apud nos christianos, inquit Apostolus, comestio panis eucharistici et potatio calicis sacri, est unio et communicatio cum corpore et sanguine Christi sacrificatis. Apud Judæos comestio victimarum est communicatio cum oblato sacrificio. Ergo pariter comestio idololatorum est communicatio cum demoniis, et idololatria. In hoc ratiocinio, vel supponitur ubique sacrificium, apud christianos scilicet, Judæos et paganos; vel nulla erit paritas, siquæ quòd blasphemum cogitatu, nulla ratiocinatio. Credamus itaque cum Apostolo sanctissimam Eucharistiam sacrificium esse, et quidem incrementum: at sacrificium eruentem, seu in cruce peractum, nobis applicans.

PRAXIS APOSTOLICA.

Eucharistia communicatio est corporis Domini pro nobis crucifixi; communicatio est sanguinis Domini pro nobis effusi. Ad eam itaque accedens, recordeare Christi Domini, in cruce pro te mortui; ipsi pro tali morte gratias age; ama tantum, et tam beneficentem Redemptorem; indue copiosam redemptionem, eamque fac tibi propriam; offer illam in peccatorum tuorum remissionem: spera, quiesce in Jesu crucifixo, Salvatore tuo. Vide v. 16, 17, 18.

CHAPITRE XI.

1. Soyez mes imitateurs comme je le suis moi-même de Jésus-Christ.
2. Je vous loue, mes frères, de ce que vous vous souvenez de moi en toutes choses, et de ce que vous gardez les traditions et les préceptes que je vous ai donnés.
3. Mais je veux que vous sachiez que Jésus-Christ

Christus est; caput autem mulieris, vir; caput verò Christi, Deus.

4. Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvatur.

6. Nam si non velatur mulier, tondeatur: si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7. Vir quidem non debet velare caput suum; quoniam imago et gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10. Ideò debet mulier potestatem habere supra caput propter angelos.

11. Veritatem, neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12. Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13. Vos ipsi judicate: decet mulierem non velatum orare Deum?

14. Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi;

15. Mulier verò si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt?

16. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17. Hoc autem præcipio, non laudans, quòd non in melius, sed in deterius, convenitis.

18. Primum quidem convenientibus vobis in ecclesia, audio scissuras esse inter vos, et ex parte credo.

19. Nam oportet et hæreses esse, ut ei qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20. Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est dominicam cenam manducare.

21. Unusquisque enim suam cenam præsumit ad manducandum; et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

25. Ego enim accepit à Domino quòd et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in quâ nocte tradebatur, accepit panem,

21. Et gratias agens fregit, et dixit: Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quòd pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem.

25. Similiter et calicem, postquam cenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescumque libetis, in meam commemorationem.

26. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, S. S. XXIV.

est le chef de tout homme; que l'homme est le chef de la femme, et que Dieu est le chef de Jésus-Christ.

4. Et tout homme qui prie ou qui prophétise, ayant la tête couverte déshonore sa tête;

5. Mais toute femme qui prie ou qui prophétise n'ayant point la tête couverte d'un voile, déshonore sa tête, car c'est comme si elle était rasée;

6. Parce que si une femme ne se voile point la tête, elle devrait donc aussi avoir les cheveux coupés; mais s'il est honteux à une femme d'avoir les cheveux coupés ou d'être rasée, qu'elle se voile la tête.

7. Pour ce qui est de l'homme, il ne doit point se couvrir la tête, parce qu'il est l'image et la gloire de Dieu, au lieu que la femme est la gloire de l'homme.

8. Car l'homme n'a point été tiré de la femme, mais la femme a été tirée de l'homme.

9. Et l'homme n'a pas été créé pour la femme, mais la femme pour l'homme.

10. C'est pourquoi la femme doit porter sur sa tête cette marque de la puissance que l'homme a sur elle à cause des anges.

11. Toutefois l'homme n'est point sans la femme, ni la femme sans l'homme en notre Seigneur.

12. Car comme la femme a été tirée de l'homme, ainsi l'homme naît de la femme, et l'un et l'autre viennent de Dieu.

13. Jugez-en vous-mêmes: est-il décent à une femme de prier Dieu sans avoir un voile sur sa tête?

14. La nature même ne vous enseigne-t-elle pas qu'il serait honteux à un homme de laisser croître ses cheveux;

15. Et qu'il est au contraire honorable à une femme de les laisser croître, parce qu'ils lui ont été donnés comme un voile qui doit la couvrir?

16. Si quelqu'un aime à contester, pour nous, ce n'est point la notre coutume, ni celle de l'Eglise de Dieu.

17. Je ne puis vous louer en une chose que je vais vous dire, qui est que vous vous conduisez de telle sorte dans vos assemblées qu'elles vous nuisent au lieu de vous servir.

18. Car premièrement j'apprends que, lorsque vous vous assemblez dans l'Eglise, il y a des partialités parmi vous, et je le crois en partie;

19. Parce qu'il faut qu'il y ait même des hérésies, afin qu'on découvre par là ceux d'entre vous qui ont une vertu éprouvée.

20. Lors donc que vous vous assemblez comme vous faites, ce n'est plus manger la cène du Seigneur.

21. Car chacun se hâte de manger son souper en particulier, sans attendre les autres: ainsi les uns n'ont rien à manger pendant que les autres font des excès.

22. N'avez-vous pas vos maisons pour y boire et pour y manger? ou méprisez-vous l'Eglise de Dieu? Voulez-vous faire honte à ceux qui sont pauvres? Que vous dirai-je sur cela? vous en louerez-je? Non certes, je ne vous en loue point.

23. Car c'est du Seigneur que j'ai appris ce que je vous ai enseigné, qui est que le Seigneur Jésus, la nuit même qu'il devait être livré, prit du pain:

24. Et ayant rendu grâces, rompit ce pain et dit: Prenez et mangez, ceci est mon corps, qui sera livré pour vous: faites ceci en mémoire de moi.

25. Il prit de même le calice après avoir souppé, en disant: Ce calice est la nouvelle alliance en mon sang: faites ceci en mémoire de moi toutes les fois que vous le boirez.

26. Car toutes les fois que vous mangerez ce pain, (Dix-huit.)

eam cenam manducandam convenitis; ut verè sit dominica et communis omnibus, vos invicem expectate.

14. Quòd si quis esuriat, nec possit jejunas ex-

COMMENTARIA.

VERS. 1.—IMITATORES MEI ESTOTE... Hæc verba secundum sensum pertinent ad præcedens caput. Versu 55 dixi quòd *per omnia omnibus placeo, non quaerens quòd mihi utile est...*, et in hoc Christum Dominum imitor, qui sua commoda non quaesivit, sed nostram salutem.

Mei ergo, apostoli vestri, imitatores estote, sicut et ego Christi Domini imitator sum, qui sese nobis infirmis, per omnia accommodavit, ut nos faceret salvos: ita et vos fratrum vestrorum salutem, etiam cum vestrarum utilitatem præjudicio, quaerite. Christus Filius Dei pro nostrâ salute è caelis in terram descendit, per triginta tres annos laboravit, sudavit, tandem crucifigi dignatus est: et hoc sit omnium prælatorum exemplar; hunc animarum zelum imitentur, et dein subditis suis dicant: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.* Solide notat D. Thomas, quòd noster Apostolus non dicat simpliciter: *Imitatores mei estote*, sed addit, *sicut et ego Christi.* Quia subditi, inquit, prælatos suos imitari non debent in omnibus, sed in quibus illi Christum imitantur, qui est indicens sanctitatis exemplar. Quod ut melius intelligas, sequere divum Thomam, qui sublimiter et angelicè Jesum Christum, Filium Dei, in diverso statu considerat, at semper et ubique exemplar. Ut Verbum Dei, et primordiale principium totius præcessionis rerum, per quod omnia facta sunt; est primordiale exemplar, quod omnes creaturæ imitantur, tanquam veram et perfectam imaginem Patris. Unde dicitur Coloss. 1: *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ; quia in ipso condita sunt universa.* Ut Filius Dei, in splendoribus sanctorum genitus, ex utero ante luciferum; seu ut genitus est ante omnem creaturam, per gratiam lucentem, habens exemplariter in se splendores omnium sanctorum: ut sic speciali modo est exemplar specialium gratiarum, quibus spirituales creaturæ illustrantur. Et quia hoc exemplar erat à nobis valde remotum, idèò homo fieri voluit, ut hominibus humanum exemplar præberet. Hoc exemplar prælati Ecclesie, ut superioribus, principaliter imitandum proponitur. *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum, etc.*, Joan. 13. Secundario verò ipsi prælati, exemplo Christi informati, proponuntur exemplar vite subditis: *Forma facti gregis*, 1 Petr. ultimo. *Ut nosmetipsos formam daremus, etc.*, 2 Thess. 5; hic: *Imitatores mei estote, etc.* Felicem illum pastorem,

qui Christi sanctitatem indutus, verè dicere potest: *Imitatores mei estote!* etc. Felicem illum gregem, cui Christi Domini sanctitatem, in suo pastore, exemplariter inlucere licet!

pectare, domi suæ comedat, ne conventus vestri vantantur in occasionem damnationis, ob gulam et ebrietatem, etc. De cæteris, ubi venero, prescribam.

VERS. 2.—LAUDO AUTEM VOS... Transit ad reformationes, de quibus in analysi: et pro suo more, hæc brevi laude, Corinthiorum benevolentiam prius occupat, ut correctionis durtiæ tantisper emolliat.

LAUDO VOS, inquit, quod per omnia mei memores sitis. Vide paraphras. Hæc laus de bonis et perfectioribus, quales erant multi, intelligenda; sic autem cordiores laudat, ut et alios hæc laude provocet ad traditionem observantiam. Hic notant sancti Patres, Chrysostomus et alii, quòd multa sine scripto tradiderit apostoli, et quæ tamen erant necessariò tenenda.

VERS. 3.—Volo autem vos scire... Notanda ad intelligentiam. Primam aggreditur reformationem, scilicet de velandis mulieribus in publicis conventibus. Pro quo notandum 1° quòd valde vero simile sit, quòd cordiores Corinthii quaesierint à D. Paulo, ut statueret de modo orandi publicè in templo; an aperto, an cooperto capite. A capite enim septimo agi de iis, de quibus ad eum scriperunt. 2° Mirum non debere videri si contra pudorem, mulieres Corinthiæ, aperto vultu et capite loquerentur in templo.

Corinthus, ut jam dictum est, civitas erat Veneri dicata, in qua turpitudinum erat, non tantum omnis licentia, sed et honor. Vide cap. 6, in fine. Hinc Corinthiæ erant impudentes, aperti vultu, oculis, et capite incedentes, suamque formam ostentantes. Et quia hic mos erat patrius et Corinthi decens habebatur, hinc et christianæ eum quasi patrium, sibi retinendum putabant. Sed D. Paulus virgò et puritatis amator, qui Corinthiorum scortationes tam acriter in cap. 6 insectatus est; hunc morem, impuritatè fructum et radicem, penitus amputat; velamen imponendo mulieribus.

Notandum 3° quòd circa viros, varius fuerit mos, in variis regionibus et temporibus; et unicoque consuetudini sua non deeat ratio. Apud Judæos, sacerdotes et levitæ in templo erant tecto capite. Vide Exod. 28, 37; Ezechiel. 44, 18, fortè quia tunc omnia tecta et obscura. Grotius variis citationibus hæc probat, quòd Græci, aperto capite, sacra peragebant; idque, ut indicarent quòd palam, sine metu et pudore Deo sus sit: Non solà tenetis memoriâ, quæ vobis servanda tradidi et præcepit, id est, traditiones, instituta, præcepta: verum ipso opere ea præstatis.

VERS. 3, 4, 5.—Volo autem vos scire... Omnis vir orans aut prophetans velato capite... Omnis autem mulier orans, etc. Prophetans enim hic non sumitur propriè, ut idem sit quòd prophetiam proloquens aut explicans; sed impropiè, idemque est, quòd seris hymnis et psalmis Deum laudans, eosque Deo decan-

servirent. Theodoretus tamen Græcus dicit, quòd christiani, Græco more, et comas habebant, et aperta capita habentes, Deum orabant. Idem ait Theophylactus. Aneas in Italiam intulit morem sacra faciendi tecto et velato capite; ut Virgil., Æneid. 5, docet, sive, ne quòd malum omen oculis aut auribus obvenerit; sive, ut Plutarchus à Fromondo citatus, ait, ut se humiliarent et subjectionem suam ad Deum testarentur. Quidquid sit de nationum moribus; audiamus sanctum Paulum, apostolicâ auctoritate, quid apud nos faciendum sit, statuentem.

Volo autem vos scire... id est, sed præterea vos scire velim, quòd omnis viri caput, id est, Dominus, superior et rector est Christus. Est etiam mulieris caput, sed per virum.

Mulieris autem caput, dominus, superior et rector est vir. Intellige de omni muliere, seu de toto femine sexu, secundum ordinem naturæ.

Caput vero Christi Deus. Quod intellige de Christo homine. Sicut enim Pater ipso major est, ita et illius Dominus est. Ad stabilendum quod sequitur in v. 4 et 5, supponit hic quasi principium, quòd vir sit omnis mulieris caput et dominus; sicut Christus Dominus est omnis viri caput; addit autem quòd Christi caput est Deus, ut fontem omnis superioritatis ostendat. Ex hoc principio inferit in sequentibus quòd omnis vir orans, aut prophetans publicè, debet aperto esse capite, quia liber et dominus est. Mulier verò orans aut prophetans publicè, debet esse cooperto capite, quia naturaliter subdita. Apud antiquos, nuditas et apertio capitis, signum erat libertatis; velamen autem erat symbolum subjectionis; et secundum has opiniones tunc receptas, hic loquitur D. Paulus: nunc enim aperto capite loqui, signum est subjectionis, ut notat Tirinus. Noster ergo mos nudandi et apertendi capita in signum reverentiæ, erat tunc incognitus Græcis et Italis.

VERS. 4.—OMNIS VIR ORANS AUT PROPHETANS... Tunc nondum erat introductus mos decantandi psalmos, sed in conventibus publicis oratio ab uno publicè fiebat pro omnibus; sacra Scriptura legebatur et exponebatur. Vide cap. 14, v. 25, etc. Id autem, apud Corinthios, viri velato capite præstabant: quibus, juxta principium supra positum, sese opponit Apostolus, dicens:

OMNIS VIR ORANS publicè, aut prophetiam legens et explicans, vel quidvis aliud ex Scripturâ, si caput suum velet; DETURBAT ILLUD, id est, afficit dedecore: quia tegit illud, quasi servile foret. Caput tegere est potestatem capiti imponere; nam capitis tegumentum est dominatoris vice, signumque subjectionis, ait Theophylactus. Tales ergo viri deturpant caput suum,

tans. Sic propheta pro cantore capitur, Paralip. 25: 1 Reg. 10. Sic Saul dicitur fuisse inter prophetas, id est, inter cantores, Dei laudes canentes. Deturpat, id est, dedecorat, probo afficit caput suum. Quasi dicit: Si non velet se mulier in templo, facit contra naturalem honestatem et verecundiam illi inditam à Deo. Unum enim est, perinde est, æquè turpe est mulieri, si non veletur, ac si decalvetur.

id est, sibimetipsis faciunt injuriam, quia liberi cùm sint et domini, sese tegunt quasi servos et alteri subditos; siquæ suæ derogant præcellentie. Aliqui volunt id intelligi de capite morali, Christo Domino, de quo in versu præcedenti, quasi Christus Dominus in injuriâ afficitur hoc facto; sed ipse textus in versu sequenti, ubi de mulieribus, indicat quòd de naturali capite debeat intelligi, eo, quo dictum est, modo.

VERS. 5.—OMNIS AUTEM MULIER... Erant tunc et mulieres prophetantes, ut filie Philippi, de quibus Act. c. 21, 9, et aliae, de quibus prædixit Joel. 2, 28; id autem mulier aperto capite faciens, sibimetipsi facit injuriam, sese afficit ignominia. Quia perinde est ac si decalvetur. Seu hoc illi æquè turpe est, ac si rasa et decalvata appareret, quod sanè mulieribus probrosum.

VERS. 6.—NAM SI NON VELATUR MULIER. Græcè, etiam tondeatur. Si enim velamen illud abiciat quòd modestia suggerit, abijcit et illud quòd natura dedit. Supponit quòd capillitium longius et copiosius datum est mulieri, quasi quoddam naturale velamen, quòd eam doceat, sese præ modestiâ velare; ita ut primum capillorum velum, sit quasi initium secundi velaminis, scilicet, modestiæ: unde inferit: Si hoc ergo secundum abijcit, abijcit et primum.

SI VERO TURPE EST... Quòd si dedecorosum est tonderi et radi mulierem, velamen non abijcit. Ut capitis decalvatio, sic capitis detectio, ait D. Athanasius. Quo fit, ut si capitis operimentum sustulerit mulier, et similis ei appareat, quæ comam detraxerit. Modestia est mulieris decus. Itaque sese probo afficit, ubi modestiam abijcit. Hanc ergo servet ubique, ac præsertim in ecclesiâ, in publicis pietatis conventibus. Si mulierem non velatam Paulus consideret ut decalvatam et rasam, quibus oculis interteret scandalosas quarundam nostrarum nuditates? Quibus exprimeret verbis theatrica multarum ornamenta, que usque ad aras deferunt? Eheu! quibus saltatrices et comice ecclesias ingrediuntur, minus supplicaturæ, quam Deo ipsi insultaturæ.

VERS. 7.—VIR QUIDEM NON DEBET VELARE... QONIAM... Nova ratione probat quòd jam asseruit. Vir est imago gloriosæ Dei; seu divina Majestatis effulgentia et irradiatio: suo, scilicet in alias creaturas, etiam in mulierem imperio. Est quippe Dei vicarius, et Dei vice dominus creaturarum. Ergo viri non debet, non tantum quia velamen hoc suæ præjudicaret præminentie, sed etiam quia Dei gloria non est occultanda, imò manifestanda. Non agitur hic de imagine Dei ratio animæ, quia ut sic, mulier est etiam imago Dei.

VERS. 6, 7.—Nam si non velatur mulier, tondeatur, id est, etiam tondeatur: quia per est turpitudino. Si verò turpe est mulieri tonderi... Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago et gloria Dei est. Dicit hic Apostolus, quòd vir sit Dei imago et gloria, id est, imago gloriæ vel gloriæ, in qua scilicet maxime cluere Dei majestas et imperium. Est enim vir in supremo rerum gradu collocatus in hoc mundo, et tanquam secundarius aliquis Deus, domi-

Mulier autem gloria viri est. Ergo velari debet.
 VERS. 8. — *NON ENIM VIR EX MULIERE...* Probat mulierem esse gloriam viri. 1. Quia ex Genes. 2, v. 21, mulier facta est ex viro, sique vir est mulieris principium ex quo.

VERS. 9. — *ET ENIM NON EST CREATUS VIR...* 2. Quia ibidem dicitur facta similis viri, facta in adiutorium viri, sique propter virum, scilicet, in adiutorium, tam ad societatem, tum ad prolis generationem. Rationare ex dictis: *Mulier ex viro* sumpta est, et propter virum facta est. Ergo vir mulieris est principium ex quo, et mulieris finis. Ergo cum quadam proportione mulier est à viro, sicut vir à Deo; et propter virum, sicut ipse propter Deum. Ergo mulier gloria viri, sicut vir gloria Dei. Mulier est quadam viri extensio et communicatio, ejusque gloria. Ergo velanda, tum ut hoc subjectionis signo virum suum, principium et finem honoret; tum quia occultanda gloria viri, præsertim ubi Deus honorandus. Et hæc est D. Pauli conclusio in versu sequenti.

VERS. 10. — *IDEO, DEBET MULIER POTESTATEM...* id est, velum, quod signum est potestatis viri in uxorem. Per metonymiam datur signo nomen rei significata; velum significat potestatem viri in uxorem. Hinc illud vocat potestatem.

Idem, propter superius dicta, tenetur mulier velamen, quod est illius subjectionis symbolum, et potestatis viri in illam signum, supra caput habere.

PROPTER ANGELOS, qui, scilicet, nostris adsunt conventibus, ut nostris præsent orationibus. Et hæc angelorum presentia, nova ratio est mulierum pudoris et modestiæ; ne, videlicet, angeli sint earum impudentiæ testes, accusatores, et vindices. S. Anselmus et D. Thomas per angelos intelligunt etiam sacerdotes et episcopos; imò Clemens Alexandrinus intelligit quosvis viros pios et probos: ne, scilicet, eos ad turpia provocent. Hinc vult mulieris toto vultu velari. Parcant ergo terrenorum angelorum puritati: timeant angelorum celestium vindictam.

VERS. 11. — *VERITATEM NEQUE VIR (gignitur) SINE MULIERE, NEQUE MULIER SINE VIRO.* Sed unus ab altero dependet in Domino; sic volente, vel per Dominum, rerum omnium auctorem et ordinatorem. Vide paraph.

VERS. 12. — *NAM SICUT DE VIRO MULIER...* Nam sicut nans omnibus. *Mulier autem gloria viri est*, id est, mulier facta est ad gloriam viri ex viro, velut ejus opificium et imago: unde illi subjecta est, et in signum subjectionis velanda.

VERS. 8. *Non enim vir ex muliere est*, etc. Mulier ex viro formata est, non contra; et proinde mulier est gloria viri, id est, ea res in qua tanquam in pulchro opere ex se formato, vir merito gloriatur.

VERS. 9. — *Et enim...*, sed mulier propter virum, ut scilicet esset viro in adiutorium, ad vite societatem, et prolis propagationem.

VERS. 10. — *Idem debet mulier potestatem habere supra caput.* Potestas significat hic auctoritatem, ius, imperium, principatum, non ius mulieris, sed viri in mulierem. Alludit enim ad Gen. 3: *Sed viri potestate erit, et ipse dominabitur tui.*

Propter angelos: ad litteram sensus est, mulieres

olim mulier ex viro proliit; ita et nunc vir ex muliere nascitur: OMNIA AUTEM A DEO, id est, et hæc à Deo, primâ causâ, rerum vires sic ordinatæ; ut mutua sit dependentia et mutuus amor. Deum ergo rerum auctorem adoret utique: illius ordini subjacent: sese diligentes adjuvent: cum affectu mulier obediat: cum charitate præsit et regat vir.

Observatio moralis.

Ordo Dei, seu à Deo præscriptus, Deum honorat; et se observantes ducit ad Deum. Vir itaque Deum honorabit, atque semetipsum sanctificabit, si ratione mulieri præsit; si religione, obedientiam à muliere sibi præstitam, ad Deum referat; si sit Dei fidelis imago, omnia ad prototypum referens. Mulier Deum honorabit et semetipsum sanctificabit, si propter Deum viro suo sit obediens, illum reveretur, ut imaginem Dei, illum adjuvet; illique serviat cum affectu. Secus autem erit, si vir mulieri passione mancipetur, si ratione et religione non dominetur; si eam, quasi mancipium, regat imperiosè; si mulier viro non subdatur, sed velit dominari, et Deus offendetur, et uterque culpabitur. Ut hic ordo Dei servetur, tria notent capita, hic à D. Paulo, v. 2, exhibita: Deus omnis superioritatis fons, caput est Christi; Christus, hominum redemptor, caput est viri; vir, mulieris principium et finis, illius est caput. Sicut ergo Christus Deo subditur, ut sua vite et potestatis principio, sic et vir Christo subdatur, ut Domino, qui redemit, liberavit et salvavit; sic et uxor marito subdatur ut suo principio, fini et capiti. Et quia Deus omnis potestatis principium est et finis, hanc conjugis suæ reverentiam et submissionem vir referat ad Deum; suaque potestate utatur ad Dei gloriam et ad suæ conjugis utilitatem temporalem et æternam salutem.

VERS. 15. — *VOS IPSI JUDICATE...* Post allatas à me rationes, vos ipsi nunc judicate, an deceat mulierem non velatam in publicis cœtibus orare, contra ipsius naturæ dictamen.

VERS. 14. — *NEC IPSA NATURE DOCEAT VOS...* Græcè, *an nec ipsa*, etc., Syr., *nonne ipsa natura*, etc., intellige, communis sensus, usus ubique receptus, dictamen naturæ, docet vos quod viri sit probro, si feminarum more, sit comatus. Hoc enim mollis animi argumentum est. Intelligo de usu apud gentes maxime cultas recepto, v. g., Græcos, Romanos. Etenim plebere habere velamen super caput ob reverentiam angelorum, quia mulieres angelos testes habent honesti pudoris, aut impudentiæ, item obedientiæ, et inobedienciæ suæ. Ita Chrysostom., Theophyl., Theodor., Thom., Anselmus.

VERS. 11. — *Veritatem neque vir sine muliere*, etc. Alter enim alterius, utpote conjugis, ope indiget, idque in Domino, id est, Domino ita volente et disponente.

VERS. 12. — *Nam sicut mulier prima, Eva, de viro formata est, ita et vir per mulierem concipitur, formatur, nascitur, propagatur.* Omnia autem ex Deo, sunt, ordinantur, et disponentur.

VERS. 15. — *Vos ipsi judicate*, apud vos ipsos judicate: id est, in suo quisque animo æstimet, quod dico. *Debet mulierem non velatam orare. Deum? quasi dicat: Minime.*

VERS. 14. 15. — *Nec ipsa natura docet vos*, id quod

rique barbari tunc temporis erant comati, v. g., Galli, Germani, Hispani, Britanni, etc.

VERS. 15. — *Mulier vero si comam nutriat...* E contra mulieri decens accedit, si comata sit, quia coma pro velamine data est ei, ut est in Græco. Capillitium longum et copiosum à naturâ mulieri datum est, quasi naturale velamen.

VERS. 16. — *SI QUIS AUTEM VIDETUR ESSE CONTENTIOSUS...* Syr., *ceterum si quis contendat adversum hæc*, id est, si quis contrariam sententiam contentiosè teneatur, nolim contra hujusmodi rixari, modo sciat nec nostrum esse morem, nec Ecclesiæ consuetudinem, quasi diceret: Oppono synagogæ consuetudinem, oppono Ecclesiæ morem, ibique sisto. Alii per nos intelligunt apostolos; quasi diceret: Nos apostoli talem consuetudinem, mulieres scilicet in Ecclesiâ aperto capite tolerandi, non habemus; neque Ecclesiâ Dei, ubique terrarum diffusa, hoc in suis conventibus tolerat. Hinc Grotius ait: Dnabus securibus disputationes amputat, apostolico instituto et Ecclesiarum consuetudine. Revera apostolorum instituto et Ecclesiarum consuetudini obistere, est disputare non veritatis, sed vanitatis et victoriæ studio; *gloriosus, amator victoriæ, contentiosus*. Duabus in securibus multas ab hæreticis intentatas disputationes amputare possumus.

VERS. 17. — *HOC AUTEM PRÆCIPIO NON LAUDANS...* Græcè, *hoc autem annuntians, non laudo*, etc. Syr., *hoc autem quod præcipio, non tanquam vos laudans*, quia non progressi estis, sed in detrimentum descendistis. Aliqui hoc referunt ad superius dicta de velandis mulieribus; sique interpretantur: *Hoc*, scilicet mulierem velato capite orare, *virum aperto*, præcipio, interim non laudo quod non in melius... Alii verò probabilius ad saniam dicenda de Agapis, explicantque ut statim videbitur. Sed omnes conveniunt quid hoc versu transeat Apostolus ad aliud malum reformandum, et quidem priore pejus. Quod ut melius intelligas,

Notandum ad intelligentiam.

Observa quod primis illis Ecclesiæ temporibus, fideles, statuis diebus, præsertim verò dominicis, conveniebant in ecclesiam, sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum percipendi. Ibi ergo congregati, ut perfectiùs representarent ultimam cenam, post quam Dominus noster Jesus Christus, proprium corpus suum, discipulis suis dedit manducandum, et sanguinem potandum; primò commune omnibus ex æquo pauperibus et divitibus faciebant convivium; deinde ad sanctissimum Eucharistiæ accedebant. Supponitur hic quod infra, v. 20, ex ipso textu probabitur, Agapes priores fuisse sacratissimæ Eucharistiæ perceptionem. Hæc convivia, ob communionem omnium charitatis præcedit, scilicet decere mulierem non velatam orare, sed potius ejus contrarium, scilicet id quod sequitur: *quod vir quidem si comam nutriat...* Mulier vero si comam nutriat, etc.

VERS. 16. — *Si quis autem videtur contentiosus esse*, etc. *Contentiosus*, ut scilicet contendat, non veritatis, sed gloriæ et victoriæ studio; feminas christi-

tem, vocabant Agapes, ἀγάπαι, charitates. Has Agapes Paulus apud Corinthios instituerat; at illo digresso, res sancta et sanctè instituta, abii in abusum: ditiores enim, spreis pauperibus, particulares sibi cenas parabant, ubi sese ingurgitabant, aliis interim esurientibus. Et hunc abusum, aliosque duos ei connexos, quippe quorum unus erat hujus abusus causa, nempe dissensio; alter vero effectus, scilicet indigna communio; Paulus hic redarguit acriter, dicens: In hoc autem quod nunc annuntio vobis, non laudo vos; scilicet, non laudo, quod conventus vestri, non modò in melius non proficiunt; sed è contra deficient in deterius; seu non in melius, sed in pejus procedunt. Superioris abusus correctionem incepit à laude, v. 2: *Laudo autem vos, fratres*; tum quia multi revera traditionum apostolicarum observatores erant; tum quia res, quam aliqui transgredebantur, magni momenti non erat. Ille autem incipit expressè dicens, quod eos non laudat, intellige, quod è contra valde vituperat: ut statim ab initio ostendat rei, quam reprehendit, absurditatem.

NON IN MELIUS, SED IN DETERIUS CONVENITIS. Bene notat hic D. Thomas, quòd omne animal gregale naturalis instinctu convenit, ut sit eis bonum aliquid corporale. Hinc, inquit, homo, animal sociale, et secundam rationem agens, convenit in unum, ut sit ei melius aliquid temporale; v. g., in unitatem civitatis conveniunt homines, propter securitatem et sufficientiam vite; et idè fideles in unum convenire debent propter aliquid melius spiritale. Conventus ergo fidelium instituti sunt ad melius bonum spiritale, v. g., ad majorem inter se unitatem, et ad melius Deo serviendum. Quò posito hæc est mens Apostoli: His conventibus vestris progredi et ad virtutem pergere debueratis; è contra retrogressi estis à virtute ad vitiom. His corporeis cœtibus, mentes et corda vestra magis ac magis uniri debebant; è contra mente et corde divisi estis. His Agapis charitas inter vos vehementer accendi debuit, è contra refriguit. Sincera et ardenti charitate accensi et uniti, deluisti ad sanctissimam Eucharistiæ unitatis symbolum et vere charitatis formam accedere velut igitur: è contra frigidi, divisi, invidi, malevoli, accessisti ad amorem amorem, sique indignè et ad vestram perniciem communicastis. Et hæc sunt conventuum veterorum vitia, quæ nec laudo, nec laudare volo, sed in quæ acriter invehor. Scilicet scissuræ, ingluviæ, pauperum neglectus, male communiones.

Observatio moralis.

Eheu! à quo et à quanto tempore, ex bono malum oritur; et inde pejus nascitur, unde melius expectabatur! Hoc in ipsis etiam sanctitatis temporibus contingit. Quoties et apud nos, sicut apud antiquos, refriguit stans velandas non esse eum in templo orant, sed pristinum gentium morem, et nuditatem retinere debere.

VERS. 17. — *Hoc autem præcipio*, etc., q. d.: Hoc de velandis mulieribus ita præcipio, ut interim vos non laudem in eo quod sequitur, scilicet, *quod non in melius, sed in deterius convenitis*, id est, quod non ad

charitas ubi vehementer accendi debuit! quoties res sancte et sancte instituta abierunt in abusum! quoties ibi nata sunt zizanias, ubi expectabatur triticum! *Inimicus homo hoc fecit, facit et faciet.* Et hoc vides, ó Deus bone, qui malum odisti! et hoc permittis, ó Deus omnipotens, qui malum omne potes impedire! Imò permittis quia bonus et patiens es, et multae misericordiae; et peccatorum sinis, et ad penitentiam expectas. Imò permittis, quia omnipotens es, et ex malo, vales elicere bonum, et ex deteriori malo, majus bonum elicere; et ex pessimo optimum. Quid ergo faciat homo christianus hos humanae societatis defectus intuentis? Si sit praelatus; eos corrigit, in eos invehatur, Dei zelo ductus, sicut apostolus Paulus. Si sit subditus, eos cum charitate et patientia toletet, divinam adorans providentiam, quae etiam de peccatis ordinat, et ex omnibus novit aliquid elicere bonum. Adoro te, ó Deus bone, qui malum permittis! adoro te, ó Deus omnipotens, qui ex ipso malo bonum elicit, et de peccatis etiam ordinas ad tui gloriam! Da mihi malum ita tolerare, ut nunquam malo consentiam.

VERS. 18. — PRIMUM QUIDEM CONVENIENTIBUS... AUDIO SCISSURAS... Corrigit 1ª animum dissensionem, aliorum defectum causam. Ac primo quidem, contra finem conventum, qui ad majorem animum unionem insituti sunt, audio, quod cum in unum locum convenitis corpore, scissurae sunt et animum dissidia inter vos. Graec., *schismata*. Non exprimit quid dissidebant; sed ex precedentibus, et ex sequentibus colligi potest. In precedentibus visum est, quod ob magistris erant divisi. Hinc, ut Gagnæus refert ex quibusdam Graecis, non in communi mensa Christi corpus et sanguinem sumebant, sed privatim, prout varie erant sectae. In sequentibus videbitur, quod pauperes à divitibus spernerentur, et ab illorum convivis arebantur. Hincque versus divisio et scissura.

Et ex parte credo. Graec., *partem aliquam credo*, scilicet eorum quae mihi de vobis dicuntur.

VERS. 19. — NAM OPORTET ET HERESIS ESSE... Graec., *et in vobis hereses esse*. Vide paraphrasim. Graeci per hereses intelligunt hic dissensiones in moribus, sicut et per schisma; sed melius Latini intelligunt scissuras in fide, seu falsas opiniones circa dogmata. Ita ut D. Paulus argumentetur à majori: Oportet et hereses esse inter vos, quod schismate pejus est; quidni credam ergo esse schismata?

utilitatem et profectum spirituale, sicut oportebat, convenitis in Ecclesiam; sed magis ad spirituale detrimentum.

VERS. 18. — Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos in Ecclesia, id est, in ipso conventu, et ex parte credo. Id intelligi potest, vel de parte rerum, vel de parte personarum, vel Apostolum credere partem aliquam malorum, quae sibi narrata essent.

VERS. 19. — Nam oportet et hereses esse. Chrysostomus hæretici Graeci, hereses intelligunt hoc loco, non adversus sanam et catholicam doctrinam erroneas opiniones; sed dissidia circa mensas, et locum et tempus accumbendi.

Oportet. Moraliter necesse est, positá scilicet hominum multorum superbia et pertinacia. Et in vobis. Nec est ulla ratio, cur vestra Ecclesia à tali malo potius eximat, quam alia.

HERESIS ESSE, id est, scissuras circa dogmata fidei. Heresis equidem olim, sicut et secta, vox fuit media, in bonam et malam partem; sed communi nunc usu, in malam sumitur, et significat scissuram in fidei dogmatibus.

Ut et qui probati sunt..., ut qui fideles sunt et probi, seu constantes in fide et in moribus, agnoscantur, omnibusque fiant manifesti.

Ut, effectum notat, non causam, ait divus Chrysostomus, ostenditque bonum, quod Deus ex heresi malo elicit. Per hereses scoria separatur à corpore Ecclesiae, et manet aurum purum.

VERS. 20. — CONVENIENTIBUS ERGO VOBIS..., tacta animum dissensione, transit ad Agapes reformandas, atque quod à Domini cenâ absint longissimo diebus, sicut et peccatis etiam ordinas ad tui gloriam! Da mihi malum ita tolerare, ut nunquam malo consentiam.

VERS. 20. — CONVENIENTIBUS ERGO VOBIS..., tacta animum dissensione, transit ad Agapes reformandas, atque quod à Domini cenâ absint longissimo diebus, sicut et peccatis etiam ordinas ad tui gloriam! Da mihi malum ita tolerare, ut nunquam malo consentiam.

VERS. 20. — CONVENIENTIBUS ERGO VOBIS..., tacta animum dissensione, transit ad Agapes reformandas, atque quod à Domini cenâ absint longissimo diebus, sicut et peccatis etiam ordinas ad tui gloriam! Da mihi malum ita tolerare, ut nunquam malo consentiam.

Ut et qui probati sunt, qui probi, solidi ac firmi sunt, manifesti fiant in vobis.

VERS. 20. — Convenientibus ergo vobis in unum, etc. q. d. : Dñm convenitis tali modo ad Eucharistiam et cenam Christi Domini, ipsa vestra cenam non est cenam dominicam, uti esse solebat; et vestrum manducare, jam non est dominicam cenam manducare, uti olim erat; non instituitis cenam Domini (qui omnes apostoli, quin et Judam cenam suam sobrie et pie adhibuit), sed Bacchi aut Martis. Convenitis enim ad vos inebriandum, et pauperes excludendum; itaque quilibet in se ebrius, in pauperes vero violentus est. Ita Anselm., Chrysost., Theoph.

29, narrat quod suo tempore hoc adhuc fieret in Ægypto. Illos consuetudinis meminuit concilium tertium Carthag., can. 29, cui interfuit D. Augustinus. Vide Estium et Cornel. à Lapide.

VERS. 21. — UNUSQUISQUE ENIM SUAM CENAM PRÆSUMIT, seu prius sumit. Syr., *antevertens comedit*. Arab., *anticipat*, seu ante caput ad manducandum; Graec., *in edendo*, id est, unusquisque enim ditionum suam propriam cenam, seu edulia quæ attulit in Ecclesiam, sumit; non expectatis, nec invitatis pauperibus; seu, solus, exclusis pauperibus, comedit, quæ in commune conferre debebat. Unde fit, ut alius esuriat, dum alius ebrius est, ingurgitatus, id est, plus quam satis manducavit et bibit. Duo taxat in divitibus vitia, ingulviem et pauperum neglectum.

VERS. 22. — NUMQUID HOMOS NON HABETIS... Hæc divitum crimina exaggerat, ex parte loci, cuius sanctitas violatur: ex parte fidelium, quorum presentia contemnitur; ex parte pauperum, quorum pauperies durior redditur. Quasi diceret: Si vestra vultis soli comedere, et vos ingurgitare, cur id domi non facitis, ubi sine irreverentia, sine scandalo, sine pauperum rubore, id ageretis, sicutique minori cum peccato.

AUT ECCLESIAM DEI CONTEMNITIS? An locum orationi et charitati destinatum spernitis, in eo commensationibus et ebrietatibus vacantes; sicutque locum sanctum pollutentes? Vel, an sanctorum fidelium congregationem vilipenditis, hæc in eorum conspectum facientes? Ecclesia utrumque significat, et congregationem fidelium, et locum ubi congregantur.

Et confunditis eos... Et pudore suffundere vultis

VERS. 21. — Unusquisque enim suam cenam præsumit. S. August., epist. 118: Præsumit, inquit, hoc est, sumit ante synaxim. Hoc enim propriè est præsumere; et quia ad hanc præsumptionem tollendam, jubet, versu 55, ut invicem sese expectent, scilicet in cenâ ante S. synaxim. Nam in ipsâ sacra synaxi, vel post eam, non videtur opus fuisse expectatione, cum ea non celebraretur, nisi postquam omnes convenissent, eamque promiscuè sumebant pauperes iniist divitibus.

Ubi nota. Tempore Pauli, christiani ut imitentur Christum (qui post cenam agni et communem, Eucharistiam instituit) ante cenam eucharisticam instituebant cenam communem omnibus christianis, tam pauperibus, quam divitibus, idque in mutua christianae charitatis symbolum. Perduravit hæc mos in nonnullis Ecclesiis per multa secula: non tamen in Ægypto, multis uribus et pagis, sumpta cenâ vulgaris, exemplo Christi, celebrabant et semel S. synaxim. Idem de aliis quibusdam Ecclesiis indicat concilium Carthaginense III, can. 29. Hunc morem, ubi et quantum permixtus fuit, non taxat hic Apostolus, sed ejus abusum, in iis qui in hæc cenâ se inebriabant, sibiens alios pauperiores esurire. Hoc enim taxare subdit: *Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.* Et, qui manducant indignè, hoc est, in peccato mortali ebrietatis, et contemptis pauperum, reus erit corporis et sanguinis Domini. Rursum concludens, v. 35: *Itaque, fratres, inquit, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate: si quis esurit, domum manducet, ut non in iudicium conveniat, scilicet, dum convenitis, ut cenam dominicam, sive eucharisticam manducetis, ut dixi, v. 26.* Ergo loquitur de conventu qui fiebat ante, non autem post cenam eucharisticam. Licet namque post prima hæc Ecclesie tempora, scilicet cum Ecclesia sanxit, ut Eucharistia ob rete-

pauperes, qui, quia nihil habent, nihil attulerunt; hincque coguntur esurientes et confusi, vos lautè et opiparè epulantes aspicere. Durum est pauperi esurire; durius est pauperi esurienti, ob pauperiem et esuriam suam contemni; à durissimum est sic esurienti et contempto, alios in oculis suis epulantes intueri. Recordamini mali divitis et Lazari historiam, et quid ei similes videbitis inter vos. Careto ergo ne finis vester hujus divitis fini sit similis.

Quid dicam vobis? Scilicet, ita factitibus, locum sanctum pollutentibus; fidelium congregationem spernentibus; pauperes pudefacientibus, eorumque pauperiem intolerabilem reddentibus.

LAUDO VOS? Graec., *laudabo vos in hoc? In hoc non laudo*. Sanè nec laudo, nec laudabo: hæc quippe sunt enormia mala, non laude, sed omni vituperio digna. Laudavi supra, v. 2, quia traditionum mearum observatores: hic non laudo, quia traditiones meas non solùm non servatis, sed contrarium agitis, quasi earum sitis penitus obliti. Hinc et hodie cogor scripto vobis tradere, quod olim vivâ voce tradidi vobis.

VERS. 25. — EGO ENIM ACCEPTI À DOMINO... Quia ergo traditionum obliti, et eis contrarium agitis, et in posterum eis melius retineatis et perfectius adimpletis; ut clarior cognoscatis, quam longissimè, ut versu 20 dixi, distatis à cenâ dominicâ; et consequenter quam gravissimè in hoc sanctissima Eucharistia Sacramento celebrando peccatis; utque hos omnes vestros abusus quamprimum reformetis et omnia ad exemplar Christi Domini reducat, vobis hodiè trado scriptis, quod aliquando vivâ voce tradidi.

rensiam, non nisi à jejunis surmeret, post Eucharistiam celebrata sit hæc agape; et patet ex Tertulliano et Chrysostomo, et ex Augustino, epist. 118. Graeco vocabulo *agape*, id est, charitatis, appellabatur; velut quaedam fraternæ dilectionis symbola.

Præsumit ad manducandum. Præsumi manducare, vel præsumit manducando, scilicet suam cenam.

Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Esuriant pauperes, quod nihil attulerunt, et à divitibus negligenter; illis interitum lautè epulantibus, et tam cibo quam potu repercentibus sese super modum.

VERS. 22. — Numquid domos non habetis ad manducandum illi, pudore afflicti pauperes, qui non habent? Senus: Si cenam non vultis facere communem, sed privatam; cur non in suis quisque privatis ædibus comeditis et bibitis? Illic enim locus est private refectionis. An sacrum illum cætrum christianorum, qui vocatur Ecclesia Dei, quæ convocat à Deo, despiciat eo vitem habetis? Per hoc mirum, quia vacatis in eo commensationi et ebrietati. Nam ea res conventum illum non meliorerit dehonestabat.

Et confunditis eos qui non habent? Eos, inquit, qui nihil attulerunt, eò quod non habeant quod conferant, pudore et probro afflicti coram totâ Ecclesia: dñm vobis epulantibus coguntur esurire. Hoc enim erat pudorem illis ingerere, et inopiam quodammodo explorare.

Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Dixi, inquit, me vos laudare, quod per omnia mei sitis memores; et sicut tradidi vobis præcepta mea tenentis. Verum in eo nunc cogor exceptionem facere. Nam in cenâ dominicâ et celebratione mysteriorum traditionem meam lautè servatis, idque hæc in re non laude, sed reprehensione digni estis.

Ego enim accepti à Domino quod et tradidi vobis, non

Ego igitur accepi, non ab hominibus, sed ab ipso Jesu Christo, Domino nostro, per revelationem, scilicet, hoc ipsum quod verbo tenus tradidi vobis.

Observatio dogmatica.

Nota quod per occasionem tantum scripserit Apostolus quod verbo docuerat. Si circa sanctissimam Eucharistiam non invaluisse Corinthiorum abusus, valde vero simile est quod de eâ D. Paulus nunquam scripserisset. Et idem de aliis apostolis intellige, quibus nunquam fuit propositum, omnia ad fidem pertinentia scribendi; sed ea tantum scripserant, quae, pro rerum occasione, duxerunt esse scribenda; cetera vero vivâ voce tradiderunt. Hincque collige non Scripturam tantum, sed et traditiones non scriptas, esse servandas. Mirare tamen divinam in hoc facto Providentiam, quâ factum est, ut sicut à divo Petro, velut quarto Evangelistâ, relatum fuit illud Patris aeterni de Christo testimonium: *Hic est filius meus dilectus...*, quod tres Evangelistae scripserant: ita et à D. Paulo, quasi quarto Evangelistâ, describeretur sanctissimae Eucharistiae institutio, quam tres Evangelistae retulerunt: idque propter utriusque mysterii, incarnationis, scilicet, et sanctissimae Eucharistiae, quae illius est extensio, praecellentiam.

QUA DOMINUS JESUS, IN QA NOCTE... Accepi igitur ab ipso Domino, quod in eâ ipsa nocte, in qua tradatur ad mortem; cùmque mors ei praeesset. O immensa charitas! cùm traditur ad mortem, semetipsum tradit per amorem.

ACCEPTI PANEM. Scilicet triticum et azymum. Quia juxta D. Mattheum, Marcum et Lucam, primâ die Azymorum ad vesperam, ab hac autem vesperâ inclusive per septem dies sequentes, non licebat Judaeis alio pane uti, quam azymo. Vide Exod. 12, 15. Hinc credimus Christum in azymo consecrasse. Graeci vero, decepti falsâ Joan. 18, 28, interpretatione, putant quod Christus Pascha celebrârit uno die ante Judaeos, seu ante diem lege statutam. Hinc in fermentato consecrant.

VERBIS 24.— ET, GRATIAS AGENS. Scilicet Deo Patri. Ab hac gratiarum actione dicitur Eucharistia. Ecclesia in canone addit: *Et elevatis oculis in caelum*, quia Christus magnam quid acturus, oculos in caelum solebat levare, Matth. 14, Joan. 41. Addit etiam *benedixit*, quod ex D. Mattheo et Marco sumpsit. Et merito distinguitur benedictio à gratiarum actione; haec enim Deum respicit, cui agitur gratia: illa vero creaturam, super quam Dei virtus per benedictionem invenit. Hinc benedictio praecedit consecrationem.

scripto, ut patet, sed vivâ voce. Nota hunc locum pro traditionibus, quas orthodoxi verbo Dei scripto adjuvantes docent. Sed jam queres, quomodo haec Pauli narratio cohaereat cum praecedentibus. Verum certâ ex ipso Paulo commemoratae hujus institutionis ratio colligitur. Etenim Corinthiis cœnam dominicam ita agebant, ut contra dignitatem ac reverentiam sacrorum mysteriorum, quorum celebratio cœnam illam contino sequebatur, gravissimè peccarent: ut qui ad ea participanda prorsus indigni venient, post epulas, crapulam et ebrietatem, postquam pauperum injuriam, et contemptum Ecclesiae Dei. Id ostendere volens Apostolus, et tam grande peccatum corrigere, con-

FRUIT in duodecim partes. Et dixit, distribuens. Dixit autem sermone operatio et in instanti efficiente quod enuntiat. Duplex notatur in Evangelio sermo Christi Domini operatorius. Unus quidem per imperativum modum, v. g., *mandare, surge, respice; Lazare, veni foras*. Alter affirmativus presentis temporis, Joannis 4: *Filius tuus vivit*; Luc. 15: *Mulier, dimissa es ab infirmitate*. Et hujusmodi est propositio Christi: *Hoc est corpus meum*.

ACCIPITE ET MANDUCATE. Verba sunt invitantis, non imperantis. *Accipite*, scilicet in manibus. Hinc mos erat antiquis in manibus Eucharistiam accipiendi, non in ore, de manu sacerdotis, ut modò.

HOC EST CORPUS MEUM. GRÆC., *hoc meum est corpus*. Probabile putatur quod Christus dixerit: *Hoc meum corpus*. Quia Hebraei et Syri verbum substantivum non expriment: imò presentis temporis non habent. Vide Estium et Cornelium à Lapide. Videtur et probabilius quod, hoc, adjectivum sit. Sicut: *Hic calix... Hic est sanguis meus*. Non verò hoc est sanguis: cùm tamen in Graeco utrumque sit in neutro genere *τοσούτο το σώμα, τούτο το ποτήριον*, sicut demonstrat utroque quod enuntiat. *Corpus meum est hoc*.

QUOD PRO VOBIS TRAHEDUR, scilicet in mortem. GRÆC., *frangitur*. Syr. etiam habet: *Frangitur*. Frangitur autem quoad species panis in Christi corpus conversi.

HOC FACITE, id est, hoc ipsum quod ago, id vos et successores vestri facite. His verbis Christus apostolis suis contulit potestatem consecrandi: aliâ impossibile praecipisset.

IN MEAM COMMEMORATIONEM. Id, inquam, facite, in mei memoriam. Maxime recolentes anorem quo meipsum pro vobis in mortem tradidi.

Observatio moralis.

Incrumentum sacrificium in memoriam creant institutum est. Hoc ergo cogitandum, hoc recolendum, hoc sentiendum. Hoc sentiamus in nobis, quod Christus Jesus sensit in se. Optimus itaque celebrandi, communicandi, missam audiendi, imò et coram sanctissimo Sacramento orandi modus, quem Christus, ut à se principaliter intentum, nobis semel hic et iterum versu sequenti commendavit, est recolere memoriam passionis dominicæ. Fide vivâ Christum Jesum Filium Dei, pro nobis crucifixum intueri: hæcque fide, omnia facere coram altari, quæ coram Jesu Christo crucifixo fecissimus; compati, peccata nostra detestari; Christi mortem pro peccatis nostris offerre, in eam sperare, illam nobis reddere propriam et quasi nostram, fide,

memorat institutionem Sacramenti, ex qua univium intelligatur mysteriorum magnitudo, simul et peccati gravitas eorum à quibus illa tam indignè tractata fuissent. *Ego enim*, inquit, *accepi*, id est, eductus sum à Christo Domino. A Domino seniliter accepisse se, immediate scilicet per revelationem, quomodo dicit ad Gal. 1 de suo Evangelio: *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici; sed per revelationem Jesu Christi*.

Quoniam Dominus Jesus in quâ nocte tradedatur à Judâ et Judaeis in mortem et crucem accepit panem.

VERBIS 24.— ET, gratias agens, fregit, et dixit: *Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tra-*

spe, charitate commori; seu hanc mortem imitari; Christi mortificationem in animâ et corpore circumferentes; penitentiam sincerè amplectentes, nostramque publicè Christi pro nobis penitentia, id est, passioni et mortui unientes, sicut Christum pro nobis crucifixum induentes.

VERBIS 25.— SIMILITER ET CALICEM, scilicet accepit in manus suas, postquam cœnavit, GRÆC., *post cœnâsse*; Syr., *postquam cœnavissent*, id est, postquam cœnavit cœnam communem, ad quam discubuisse refertur, Luc. 12, 14. Primò enim Christus agnum paschalem cum suis discipulis, stans et renibus accinctus, et baculum in manibus tenens, comedit, juxta ritum Exod. 12, 11, præceptum. Deinde ad cœnam communem discubuit in lectis, juxta morem illius temporis. Hinc surrexit, ad lavandos pedes discipulorum, proximè ante institutionem sanctissimæ Eucharistiae, Joan. 13, 4. Post lotionem iterum discubuit ad sanctissimam Eucharistiam instituendam et distribuendam. Et quia post Eucharistiae distributionem, dicitur, Joan. 15, 26, quod intinctam buccellam Judæi tradiderit, dicendum est quod in mensâ superesset adhuc cœnæ vulgaris reliquia. Hinc D. Matth. 26, 26, et Marc. 14, 22, dicunt *cœnavitibus et manducantibus* Christum Dominum accepisse panem et Eucharistiam instituisse. Denique à canâ, post prolixum sermonem, surrexit, dicens: *Surgite, eamus*, etc. Hic ergo de cœnâ communi agitur.

Dicens, hic calix, id est, hoc contentum in hoc calice; metonymicè, continens sumitur pro contento. Sed hæc metonymia communis et ordinaria est, et quæ præterea clarè explicatur in sequentibus: *Quotiescumque calicem bibetis*. Non enim calix ipse, sed contentum in calice, bibitur.

NOVUM TESTAMENTUM EST, id est, instrumentum authenticum est novi Testamenti, seu foederis novi, quod Deus cum hominibus, legem suam servantibus iniiit, et quo prouidit eis, non terrena bona, sed spiritualia, fidem, spem, charitatem, veniam peccatorum, gratiam, denique gloriam, eternam in caelis hereditatem. Non ultima tantum voluntas testatoris vocatur testamentum, sed et signum, scriptura, instrumentum hujus ultimæ voluntatis.

Nota hæc quinque actiones Christi: primò, Christus accepit panem: secundo, gratias egit Patri; tertio, panem benedixit, ut habet S. Matth., cap. 26; quarto, panem fregit: quinto porrexit, et inter porrigendum dixit: *Accipite et manducate: hoc est corpus meum*. Hæc enim verba tam porrigentis sunt, quam consecrantis. S. Joannes ait, cap. 15: *Cum dilexisset suos qui erant in mundo, usque in finem dilexit eos*, qui, ut canit S. Thomas:

Se nascens dedit socium,

Convocans in edulium,

Se moriens in pretium,

Se regnum dat in premium.

Ut non solum ipse Christus panem consecraverit in corpus suum; verum etiam ejus institutione id faciunt ad hodiernum usque diem sacerdotes ejus ministri.

Quod pro vobis tradetur, scilicet in mortem. Belarum., lib. de Missâ, c. 12: In Eucharistia, inquit, corpus Christi frangitur, id est, dividitur et destrui-

IN MEO SANGUINE, id est, instrumentum, inquam, non atramento, sed sanguine meo hic incluso, conscriptum et consignatum. Mirabile testamentum, quod ipsis Dei sanguine conscriptum est! Charum sanè nobis et amabile testamentum, quod Patris nostri sanguine signatum est! Vetus Testamentum, ad quod profecto respicit Christus, per sanguinem vitulorum, super populum exterius aspersum, intum est, Exod. 24, 8. Novum verò per Christi sanguinem in fidelibus interiorius effusum, ad internam eorum sanctificationem, confirmatum est. Vide dieta in Epist. ad Heb., c. 9, v. 17, 18, etc. Sed nota 1° quod ubique sanguis et sanguis verus; nullibi sanguinis tantummodo signum; 2° quod sicut sanguis, quo fœdera sanciebantur, erat sanguis victimarum in sacrificio oblatarum, sicutque verum sacrificium; ita et sanguis Christi in Eucharistia mysticè effusus, verum est sacrificium. Vide Exod. 24, 8.

HOC FACITE, QUOTIESCUMQUE... Quod ego jam feci, hoc et vos facite, id est, consecrate, offerre, sumite, distribuite. Sicut consecravit, etc. Hoc apostolis et eorum in sacerdotio successoribus dicit, ut notatum est in versu precedenti, et ut concilium Tridentinum explicat, sess. 22, c. 1.

IN MEAM COMMEMORATIONEM. Id, inquam, facite, in mei pro vobis mortui memoriam.

Observatio dogmatica.

Hæc memoria reali Christi presentia non obstat. Christus enim in hoc Sacramento sub ipsis memorialibus est; sicut in calice Christi signata conservans sua passiois æternum est memoriale. Sed è contra omnia indicant hæc à D. Paulo relata, simpliciter et ad litteram esse intelligenda, et consequenter omnia pro reali Christi presentia pugnant.

Id volunt tempus, status, qualitas, actio, voluntas, potestas, ipsa verba Christi. Tempus, in quâ nocte tradedatur, cùmque mortem presentem haberet, ubi tropus nullus utitur. Status, in quo quasi pater amatissimus, jamjam moriturus, suum testamentum condidit; in quo simplicitas et claritas maxime requiruntur, et in quo nemo sapiens utetur figuris, imaginem, v. g., lapidis pretiosi legans, pro ipso lapide pretioso. Qualitas, cum Mediator Dei et hominum fœdus æternum, dùm scilicet sub distinctis et diversis speciebus panis et vini Deo immolatur, sumitur, ut Christum passum et occisum representet. Hinc Chrys.: *Fraçtio, inquit, corporis in Sacramento, significatio est passionis et fractionis in cruce*.

HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM: Quod ego nunc facio, quodque vos me jubente nunc facietis, id ego deinceps à vobis et successoribus vestris exteriusque fidelibus fieri volo: idque in mei commemorationem, id est, recolentibus memoriam passionis et mortis meae pro vobis.

VERBIS 25.— SIMILITER, etc., CALICEM (accepit Christus) postquam cœnavit, dicens: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, q. d.: *Hic calix est instrumentum authenticum, et quasi charta, in quâ scriptum et consignatum est novum testamentum, id est, sanctum est novum fœdus, novaque promissio divina, et ultima voluntas mea consignata est, de aeternâ hereditate inquam dandâ, si credatis, et obediatis: scriptum est, inquam, non litteris atramenti, sed in sanguine meo,*

